

Üniversite Kütüphaneleri için Derme Geliştirme Konusu ile İlgili bir İnceleme

A Review on Collection Development for University Libraries

Raşit SÜZER

suzer.3719@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2905-3467

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi, Ankara Üniversitesi, Ankara, TÜRKİYE

Özet: Üniversite kütüphaneleri için koleksiyon geliştirme önemli konulardan olup Türkiye’de çoğu üniversite kütüphanesinin yazılı bir koleksiyon geliştirme politikasının olmaması bazen bu süreci güç duruma sokabilmekte ve verimsiz bir koleksiyon geliştirme süreci geçirmelerine neden olabilmektedir. Üniversite kütüphaneleri derme geliştirme sürecinde mevcut dermeyi ve kullanıcılarının derme ile ilgili düşüncelerini, geri bildirimlerini, hareketlerini izlemelidir. Yapacağımız çalışmada, Dewey Onlu Sınıflama Sistemi konu alanlarına göre sınıflandırılmış bir üniversite kütüphanesinde bulunan basılı kitap dermesi, konusuna göre mevcut kitap sayıları, ödünç sayıları ve oranları verilmiştir. Örnek alınmış üniversite kütüphanesinin mevcut basılı kitap dermesinin 2008-2021 yılları arası ödünç alınma oranı %60 olarak tespit edilmiştir. Literatür taraması ve çalışma sonucundaki veriler ile ilgili çıkarımlarda bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Derme geliştirme, Üniversite kütüphaneleri, Ödünç alma oranları*

Abstract: Collection development is one of the important issues for university libraries, and the lack of a written collection development policy in most university libraries in Turkey can sometimes make this process difficult and cause them to have an inefficient collection development process. University libraries should monitor the current collection and their users' thoughts, feedback and actions about the collection during the collection development process. In our study, the collection of printed books in a university library is classified according to Dewey Decimal Classification System subject areas, the number of available books according to the subject, the number of borrowings and their ratios are given. The borrowing rate of the existing printed book collection of the sample university library between 2008 and 2021 has been determined as 60%. Inferences were made about the literature review and the data at the end of the study.

Keywords: *collection development, University libraries, Borrowing rates*

GİRİŞ

Derme geliştirme üniversite kütüphanelerinin en önemli faktörlerindedir. Derme, üniversite kütüphanesinin merkezi noktasıdır. Dermeyi oluşturulması, sürdürülmesi ve erişimini sağlamak kütüphanenin temel işlevlerinden olmuştur. Üniversite kütüphaneleri niteliksel bir koleksiyon geliştirme izlerken bir çok konuyu göz önünde bulundurlar. Bunları sıralayacak olursak; mevcut derme, kullanıcı, bütçe, kütüphane politikaları ve ilkelerinin yanında teknik prosedürleri, ayıklama ve imha gibi işlemleri içerir.

Derme geliştirme kullanıcının taleplerinin karşılandığı kütüphanenin en zorlu süreçlerinden

biridir. Derme geliştirme bir kütüphaneci içinde önemlidir. Kullanıcının ihtiyaçlarına cevap vermek için dermenin iyi oluşturulması ve ihtiyaçlara en verimli şekilde cevap verilmesi de önemlidir. Kullanıcı kütüphane dermesinin en iyi yorumlayan ve değerlendiren faktördür. Kullanıcılar bazen dermenin yapısını ve içeriğini kütüphaneciden daha iyi bilir. Bazı kullanıcılar kütüphane dermesine hakim oldukları ve literatürü takip ettikleri için kütüphanecilere derme geliştirme konusunda büyük katkıları olmaktadır. Dermenin yorumlanması, üstünlüklerini ve zayıflıkları konusunda ve dermeye nelerin dahil edilip edilmeyeceği konusunda da bilinçlidir.

Yapacağımız çalışmada örnek alınan üniversite kütüphanesinin mevcut kitap dermesi değerlendirilecek olup ödünç alınma sayıları verilecektir ve çıkarımlarda bulunulacaktır.

LİTERATÜR TARAMASI

Derme yönetimi kuramsal standartları karşılamaktan çok önceden tanımlanmış gereksinimleri karşılamaya yönelik bilginin ve bilgi kaynağının yönetimi sürecini tanımlar. Derme Geliştirme bilgi merkezinin potansiyel ve reel kullanıcılarının gereksinimlerini karşılayabilecek derme geliştirme, organize etme ve ileriye yönelik kararlar alma sürecidir [1]. Derme geliştirme, kütüphane ve bilgi uygulayıcılarının sayısız işlevlerini kullanıcılara etkin bir şekilde gerçekleştirmelerini sağlayacak bilgi kaynaklarının seçilmesinden ve alınmasından sorumlu olan bilgi çalışmasıdır [2].

Amerikan Kütüphane Derneğinin (ALA) bir alt bölümü olan Kolej ve Araştırma Kütüphaneleri Birliği (ACRL) tarafından 2011 yılında yayınlanan ve 2018 yılında yenilenen Yüksek Öğretimde Kütüphaneler için Standartlarda derme için şu maddelere yer vermiştir; Derme: Kütüphaneler, kurumun araştırma ve öğretim misyonlarını desteklemek için kalite, derinlik, çeşitlilik, format ve güncel olarak yeterli koleksiyonlara erişim sağlar.

-Kütüphane, araştırma alanları, müfredat odakları veya kurumsal kadro ile uyumlu koleksiyonlara erişim sağlar.

-Kütüphane, kaynakları neredeyse tümüyle ve fiziksel olarak erişilebilen çeşitli biçimleri içeren koleksiyonlar sunar.

-Kütüphane, dijital koleksiyonlar da dahil olmak üzere benzersiz materyaller oluşturur ve bunlara erişim sağlar.

-Kütüphane, kullanıcıların ihtiyaç duyduğu koleksiyonları toplama, düzenleme, erişim, yayma ve koruma altyapısına sahiptir.

-Kütüphane, kullanıcıları, bilimsel iletişimin ekonomik ve sürdürülebilir modelleri ile ilgili konularda eğitir.

-Kütüphane bilimsel ve kültürel kayıtlara uzun süreli erişim sağlar (Association of College & Research Libraries [3]).

Beverly Lynch tarafından yayınlanan 1987 yılında “Üniversite Kütüphaneleri için Standartlar” makalesinde derme konusunda şu maddelere yer verilmiştir;

-Kütüphanenin dermesi, üniversitenin toplam öğretim ihtiyaçlarını desteklemek ve üniversitenin araştırma programlarını kolaylaştırmak için yeterli büyüklükte ve kapsamda olmalıdır.

-Kütüphanenin dermesi, gereken ve ayrılmış olan okumaları, danışma ve bibliyografik materyalleri, temel dergi ve dizilerin yanı sıra öğrencilerin çalışmaları sırasında veya yüksek lisans doktora tezlerini hazırlarken düzenli olarak danışmaları beklenen diğer kütüphane materyallerini içermelidir.

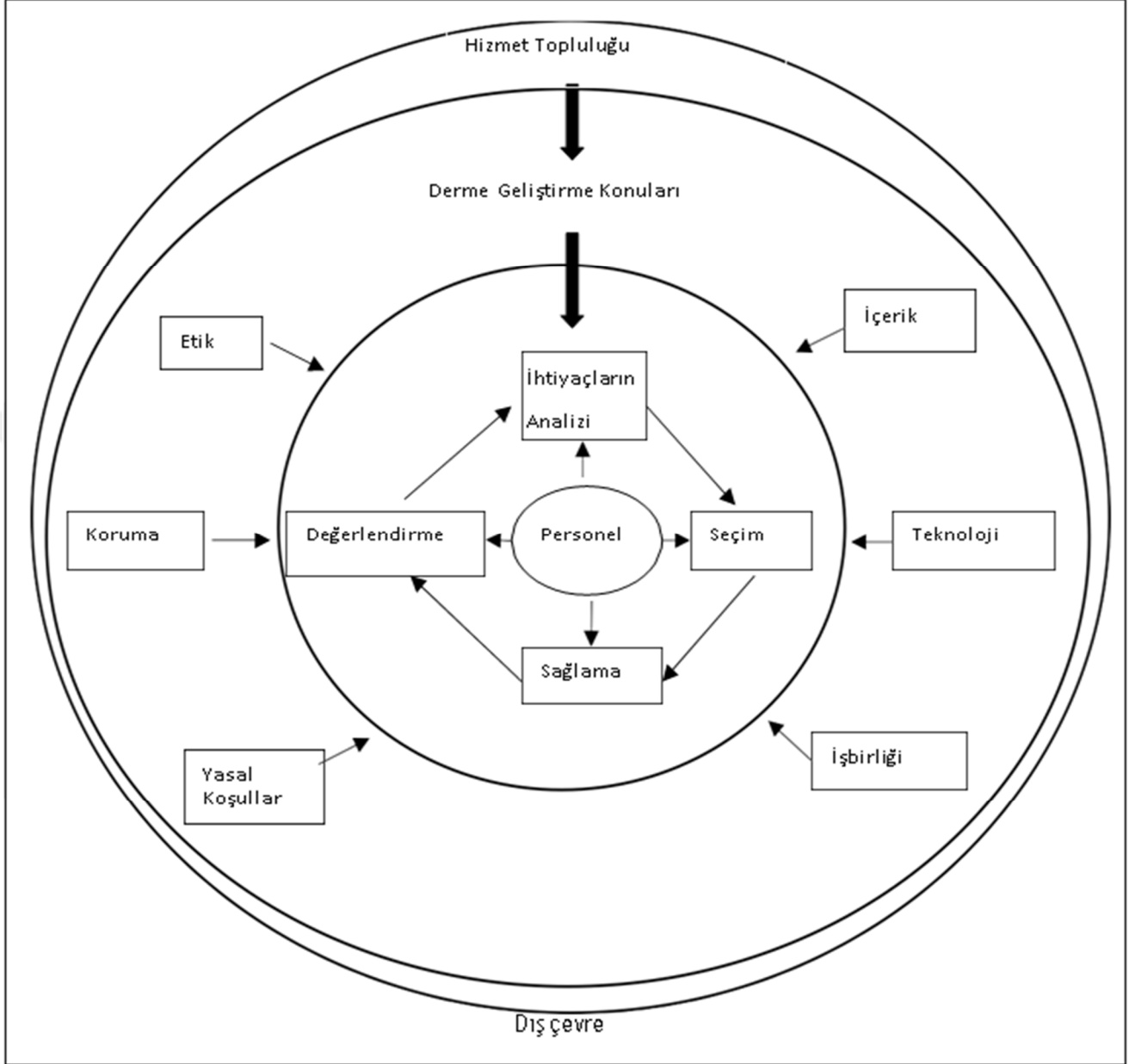
- Kütüphane, materyallerin seçilmesine ve sağlanmasında rehberlik edecek koleksiyon geliştirme politikalarını tanımlamalıdır. Bu politikalar kütüphane tarafından, üniversitenin fakülte ve idaresine danışılarak geliştirilmelidir.
- Kütüphanenin dermesi, kaydedilmiş bilginin çeşitli formlarını içermelidir.
- Kütüphanenin dermesi, üniversitenin ihtiyaçları ile uygunluk sağlamak için sistematik olarak gözden geçirilmelidir. Bu tür bir ilgisi olmayan malzemeler koleksiyondan çıkarılmalıdır.
- Kütüphane, araştırma ihtiyaçları için yerel kaynakların ve kütüphane materyallerinin mevcudiyetinin sağlanması için çeşitli kütüphaneler arası iş birliği yöntemlerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına katılmalıdır [4].

Üniversite Kütüphanelerinde Derme Yönetimi ve Derme Geliştirme Unsurları

Üniversite kütüphanelerinde derme yönetimi ve derme geliştirme kütüphanenin en temel unsurlarından birisidir. Kütüphanenin derme yönetimi ve derme geliştirme faaliyetleri, üniversitenin amaçlarının yerine getirilebilmesi için önem taşır. “Kütüphaneci kütüphane etkinliği çerçevesinde sağlama, düzenleme, koruma, yerleştirme ve dokümanları kullanıma hazır hale getirme işlerini gerçekleştirir. Bu bağlamda, kullanıcının güncel ve potansiyel gereksinimlerini karşılamak ve kullanıcının yaklaşımlarıyla uyumlu erişim araçları üretmek için derme geliştirme etkinliğinde bulunur. Dermede yer alacak materyal çok çeşitli ortamlarda (basılı, elektronik, ses ve görüntü bantları, CDROM vb.) ve çeşitli formlarda (metin, grafik, ses, görüntü vb.) olabilir. Kütüphaneci bu noktada dengeli derme geliştirme, belgelerin yapısal ve fonksiyonel özelliklerini bilme ve denetleme sorunu ile karşı karşıyadır. Bunun yanı sıra nesnelere fiziksel özelliği, içeriğe erişim maliyeti ve kullanıma sunma bedeli, nesnelere kendinde bulunan ve nesnelere tarafından üretilen kullanım amacı aracılığı ile dokümana erişimi sağlar [5]”. Bir üniversite kütüphanesinde bir derme geliştirmek, belirli niteliklere cevap vermeyen keyfi veya öznel kararlar almaktan kaçınan önlemleri gerektirir. Ayrıca, bilginin mümkün olan en güncel hale gelmesi gereken bir üniversite kütüphanesindeki koleksiyon geliştirme, bu bir bilgi üretim sürecinin hızlandırıcı etkisi yapar, bu bilgi sunum formatının uygun olduğunu dikkate almak gerekir. Dahası, elektronik piyasası önemli ölçüde arttığından ve yayınlar sanal ortamda değiştiğinden, veri tabanlarının çevrimiçi olması ve dergilerin dijital formatta görünmesi için, her zaman uygun satın alma yöntemini belirlemek vazgeçilmezdir [6]. Koleksiyon yönetiminde yer alan asıl görev, toplanan bilgi kaynaklarının kütüphane işlevine yönelik ve fiziksel olarak burada olmasını sağlamaktır [7]. Kütüphanelerin amacı, materyali mümkün olan her yolla elde etmektir. Literatür taraması, kitaplıklarda kaydedilen bilgi kaynaklarının edinme faaliyetini temsil etmek için seçme, satın alma, koleksiyon oluşturma, koleksiyon geliştirme (CD) ve koleksiyon yönetimi (CM) gibi çeşitli terimlerin birbirinin yerine kullanıldığını göstermektedir. Ancak, 1970'lerden bu yana eş anlamlı olarak kullanımları hakkında farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bunun arkasındaki neden, dijital paradigmanın kütüphanelerde evrimine neden olan bilgi ve iletişim teknolojisindeki büyük ilerleme oldu [8]. Koleksiyon geliştirme, koleksiyonların yönetimine paralel olarak başvuru literatürde kendisini yerine kullanılmasına izin verir. Ancak, dermenin planlanması, geliştirilmesi, organizasyonu, mevcudiyeti, erişimi, değerlendirilmesi, korunması, muhafazası ve restorasyonunu içeren daha genel bir faaliyet olarak anlaşılan koleksiyonların yönetimini içeren bir süreçtir [6]. Derme yönetimi ve derme geliştirme çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan kavramlar olsa da derme geliştirme kütüphanedeki dermenin veya kaynağın seçimini ve kütüphaneye kazandırılması ile ilişkiliyken, derme yönetimi ise dermenin kullanılmasını, korunmasını ve organizasyonu ile alakalıdır. Derme geliştirme, derme yönetiminin bir parçası olarak düşünülebilir ve derme yönetiminin büyük bir bölümünde derme geliştirme vardır.

Evans ve Saponaro, Derme Yönetimi Sürecini aşağıdaki modelleme ile yapmışlardır (Şekil 1.1). Evans ve Saponaro'nun Derme Yönetimi Süreci modellemesinde, Derme Yönetimi

Personeli çekirdeği oluşturuyor, etrafında ana unsurlar olarak İhtiyaç Analizi, Seçim, Sağlama ve Değerlendirme yer alıyor. Bunun etrafında ise Derme Yönetimini etkileyen diğer unsurlar olan Etik, Koruma, Hukuk (Yasa), İçerik, Teknoloji ve İşbirliği geliyor. Bu çemberin etrafında ise Hizmet topluluğu yer alıyor ve çemberin en dışında ise Dış Çevre yer alıyor [9].

Şekil 1.1. Derme Yönetimi Süreci

Evans ve Saponaro Derme Yönetimi Sürecini şu şekilde özetliyor; Hizmet topluluğunun bilgi gereksinimlerini karşılamaya odaklanan DY (Derme Yönetimi) felsefemizden dolayı, tartışmaya ihtiyaç değerlendirme unsuruyla başlıyoruz. İhtiyaç değerlendirmesi, topluluk analizi veya kullanıcı / hizmet topluluğu, bu metin boyunca kullanıldığı gibi, kütüphanenin hizmet vereceği kişi grubunu ifade eder. Yalnızca aktif kullanıcıları ifade ederler, ancak kütüphanenin tanımlanmış servis parametreleri dahilindeki herkesi içermezler. Dolayısıyla, bir topluluk bütün siyasi bir birim olabilir (yani bir millet, bölge, eyalet, il, ilçe, şehir veya kasaba). Alternatif olarak, bir topluluk daha uzmanlaşmış bir gruplandırma veya dernek olabilir (yani bir üniversite, kolej, okul, devlet kurumu veya özel kuruluş). Ayrıca, kütüphanenin hizmet

verdiği kişi sayısı çok az ila milyonlarca arasında değişebilir. Analiz için veriler çeşitli kaynaklardan gelen ve personel tarafından üretilen materyallerle sınırlı değildir. DY personeli için, değerlendirme süreci müşterinin ihtiyaç duyduğu bilgi hakkında veri sağlar. Ayrıca, koleksiyon geliştirme sürecine kullanıcı girişi için değerli bir mekanizma kurar. İhtiyaç değerlendirmesinde toplanan verilerin bir kullanımı, derme politikasının (veya politikalarının) hazırlanmasıdır. Hem derme geliştirme hem de seçim konusundaki açıkça belirlenmiş politikalar, DY personeline koleksiyon için hangi kaynakların en uygun olduğuna karar vermeleri için kılavuzlar sunar. Bazı kütüphaneler belgeye politika, bazıları satın alma seçim politikası, bazıları politika ve diğerleri ise basitçe bir açıklama ile adlandırılır. Yerel etiket ne olursa olsun, amaç aynı: koleksiyon yönetimi beyanı kütüphanenin koleksiyon (ları) için hedeflerini tanımlamak ve personel üyelerinin en uygun malzemeleri seçmelerine ve edinmelerine yardımcı olmak. Birçok insan için, seçim DY sürecindeki en ilginç unsurdur. Sabit bir faktör, hizmet topluluğuna değerli olabilecek her şeyi satın almak için hiçbir zaman yeterli para bulunmamasıdır. Doğal olarak, bu, genellikle bir veya daha fazla profesyonel personelden birinin, hangi ürünleri satın alacağına karar vermesi gerektiği anlamına gelir. Aynı konu hakkında bilgi sağlayan maddeler arasında karar vermeyi içerebilir; bir maddede yer alan bilgilerin fiyat değerinde olup olmadığına karar vermek; bilgi formatına karar vermek veya bir öğenin öngörülen kullanımına dayanıp dayanamayacağını belirleme. Temelde kalite ve değeri belirleyen sistematik bir konudur. Çoğu zaman sadece uygun materyalleri tanımlamak değil, aynı zamanda gerekli, önemli, ihtiyaç duyulan, marjinal, hoş veya lüks ürünler arasında karar vermek meselesidir. Herhangi bir öğeyi, gerekli olandan lükse kadar sırayla nereye yerleştireceğiniz, elbette, kişisel seçicinin bakış açısına göre değişir [9].

Evans ve Saponaro derme yönetimini yürütecek personelin 14 konuda ustalaşmasını vurguluyor. Bunlar;

- DY kütüphanecilerin diğer ilgili taraflardan (örneğin, fakülte, veli veya yönetim kurulları) sorumluluklarını ayırt etmek.
- Hizmet topluluğunun bilgi ihtiyaçlarını belirleme / değerlendirme
- Yerel derme geliştirme politikası sorunlarını anlamak (Bu üniversite kütüphanelerinde birim kütüphanelerindeki personel için fakülte kütüphanesinin derme geliştirme sorunlarını belirlemeli)
- Yerel olarak kullanılan seçim kaynaklarını bilmek (incelemeler, yayıncılar, vb.)
- Kütüphanenin koleksiyonlarını basılı, diğer medya ve dijital kaynaklar arasında nasıl dengelediğini anlamak
- Derme geliştirme mali konularının ve ödeneklerinin nasıl ele alındığını belirlemek
- Yerel satın alma sistem(ler) i, mevcut onay planları ve sabit veya örtülü sipariş planları hakkında farkındalık kazanmak.
- Yerel Derme Yönetimi işbirlikçi girişimlerini ayırt etmek ve anlamak
- Derme yönetimi akreditasyon projelerinde ve dermenin değerlendirilmesi için yerel standartları öğrenmek
- Yerel depolama ve seçimden kaçınma sorunlarını, endişelerini ve uygulamalarını bilmek.
- Kütüphanenin koruma konularını nasıl ele aldığını anlamak.
- Dermeye erişim ve kullanımla ilgili yasal konularla ilgili tartışmalara katılmak
- Kütüphanenin entelektüel özgürlük konularını ve tedarikçilerle etik etkileşime ilişkin kütüphane politikalarını nasıl ele aldığını araştırmak ve anlamak
- Kütüphane ve koleksiyonları için etkili bir irtibat ya da savunuculuk yapma becerisini geliştirmek [9].

İhtiyaç Analizi

Evans ve Saponaro 2012 yılında yayınladıkları “Collection management basics” kitabında derme yönetimi süreci unsurlarda “İhtiyaç Analizi” terimini kullanırken; Evans (s. 16) 1999 yılında yayınladığı “Developing Library Science and Information Center Collection” kitabında bu terim yerine “Topluluk Analizi” terimini kullanmıştır. “İhtiyaç Analizi” ve “Topluluk Analizi” terimi birbirine paralel kavramlar olarak değerlendirilebilir. Derme yönetimi veya derme geliştirme sürecinde ihtiyaç analizinde ihtiyaçlar belirlenirken hizmet verilen kitlenin gereksinimleri göz önüne alınarak derme geliştirme yapılır. Hizmet verilen kitlenin ihtiyaçlarını belirlerken de o kitlenin gereksinimlerini belirlemek için topluluk analizi yapılması gerekir [9].

Üniversite kütüphanecisi kullanıcıyı tanımalıdır. Çağdaş kütüphanecilikte kullanıcıyı tanımlarken pazarlamacı bir yaklaşım tercih edilir ve kullanıcı kütüphanenin hizmet vermeyi amaçladığı kişi, yani pazara gelen kişi olarak tanımlanır. Dünyanın her yerinde kullanıcılar, almak istedikleri hizmetler açısından, farklılıklar gösterirler. O halde kütüphane hizmeti pazarlanacaksa, kullanıcıların yararlanmak istedikleri hizmetler gruplandırılır, benzer hizmetler belirli gruplar içine yerleştirilir [10].

Kütüphanelerin en temel ve en son amacı kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak olduğuna göre, bütün bu değişmelere yanıt verme çabası doğrudan doğruya kullanıcının kendisi için ve kütüphaneci-kullanıcı etkileşiminin yeni boyutlarına ayak uydurabilmek içindir [11]. Üniversite kütüphanelerinde genellikle kullanıcının bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı üzerinde durulmaktadır. Kütüphanecilerin birinci işlevi her ne kadar kullanıcılar ile enformasyon arasındaki engelleri ortadan kaldırmak ise de onlar üniversite kütüphanesinden yararlanan kişilerin farklı gereksinimlere ve beklentilere sahip olabileceklerinin, örneğin öğretim üyeleri ile yüksek lisans ve lisans öğrencilerinin önemli ölçüde değişim gösterdiğinin de bilincindedir. Bu nedenle de kütüphaneciler söz konusu değişimin niteliğini anlayabilmek ve hizmetleri sürekli gelişen ihtiyaçlara uydurabilmek için yeniden biçimlendirmeye çalışmaktadır. Gereksinimlerdeki bu değişimin ülkemize de yansıyan çağımızdaki en belirgin örneği, kullanıcının bilgi taşıyan fiziksel formatlardan, bilgiye doğrudan erişebileceği elektronik formatlara kaymayı istemesidir. Üniversite kütüphaneleri bu değişimi, derme geliştirme programlarını doğru zamanda ve doğru biçimde hazırlama yanında, ağlardan yararlanarak elektronik erişimle bilgi sağlama olanakları ile karşılamaktadır [12]. Kullanıcıların yeni akademik ve sosyal etkinlik eğilimlerine uyum sağlayan bir akademik kütüphane, topluluğunda temel bir kurum olarak hizmet vermeye devam edecektir. Bu nedenle, akademik kütüphaneler, kullanıcı gereksinimlerini ve davranışlarını anlama temelinde kullanıcı merkezli olanaklar ve hizmetler sunmak için sürekli çaba sarf etmelidir. Kullanıcı algısı ve davranışındaki değişiklikleri yakalamak, kütüphane imkanlarının ve hizmetlerinin planlanmasında kritik öneme sahiptir. Akademik kurumlardaki akademik kütüphanelerin önemi ve kullanıcı algısı ve davranışlarının değişen doğası dikkate alındığında, kullanıcıların akademik kütüphanelere ilişkin algılarını ve kütüphaneleri kullanımlarıyla nasıl ilişkili olduklarını incelemek anlamlıdır [13].

Seçim ve Seçim Politikaları

Derme yönetiminin ana unsurlarından olan seçim, derme yönetimi ve derme geliştirme süreçlerinde büyük önem taşır. Odlis'te (2019) seçim (selection) terimi için şu açıklama yer almıştır. Kütüphane koleksiyonuna hangi materyallerin eklenmesi gerektiğine karar verme süreci. Seçim kararları genellikle ilgi alanlarına ve uzmanlık alanlarına göre, belirli konu alanlarında seçiciler olarak belirlenen kütüphaneciler tarafından yapılan incelemelere ve standart koleksiyon geliştirme araçlarına dayanarak yapılır. Seçim, kullanıcıların ihtiyaç

duyduğu veya duyacağı kaynakların kütüphaneye sağlanması olarak açıklanabilir. Seçilecek materyaller belirlenirken kütüphanenin yapısına göre kriterler belirlenerek yapılmalıdır [14].

Lane Kütüphaneleri, kütüphane materyallerinin seçimindeki rollere göre üç kategoride sınıflandırdı;

- (1) Kendi kendine yeten kütüphaneler,
- (2) Öğretim üyesi tarafından materyallerin kütüphane yardımı ve tavsiyesi ile seçildiği kütüphaneler,
- (3) Öğretim üyesinin tavsiye ve yardımı ile kütüphane tarafından materyallerin seçildiği kütüphaneler [15].

Üniversite kütüphaneleri bu sınıflandırmada ikinci ve üçüncü kategoriye koyabiliriz. Çünkü üniversite kütüphaneleri direk olarak kütüphanenin yardımı ile öğretim üyelerini tarafından istenen kaynaklarda bulunurken, kütüphanenin bağımsız olarak öğretim üyelerinin yardımı ile sağladığı kaynaklarda vardır.

Kütüphane seçim sürecinde ilgili alanlarda güncel ve kapsamlı yayınlara ulaşması gerekir. Kütüphanecinin, çeşitli bilgi dallarında yayınlanan en son okuma materyallerini bilmesi gerektiği anlamına gelir. Başarılı bir satın alma programı için Üniversite kütüphanelerinde aşağıdaki araçlar yaygın olarak kullanılmaktadır.

- Üniversite kütüphanelerinin basılı katalogları
- Birleşik kataloglar
- Ulusal bibliyografyalar
- Konu bibliyografyaları
- Basılı kitaplar ve benzeri yayınlar
- Sürekli yayınların listesi
- Referans eserlerin listesi
- Üniversitelerin, araştırma kurumlarının yayın listeleri
- Dergilerin güncel sayısının listesi
- Devlet daireleri ve meslek kuruluşları tarafından hazırlanan liste
- Kitap satıcıları ve yayıncı katalog ve ticari listeleri
- Önerilen çeşitli ders programlarının okuma listeleri
- Yüksek lisans ve Doktora tez listeleri
- Piyasada mevcut olan görsel ve işitsel materyallerin listesi
- CD-ROM veritabanı ve çevrimiçi veritabanlarının katalogları [16].

Derme yönetimi ve derme geliştirme süreçlerinde seçim için görevlendirilmiş personelin şu gibi sorumlulukları vardır;

- Mevcut materyallerin sağlama ve erişim için bir veya daha fazla formatta seçilmesi
- Materyal seçmek için bir online kitap satıcı sistemi kullanmak
- Dijital kaynaklar için erişim yöntemlerini seçme
- E-kaynaklar için görüşme sözleşmeleri
- Sağlama ve erişim için geriye dönük malzemelere karar verilmesi
- Ücretsiz web sitelerini ve web tabanlı kaynakları bir kütüphanenin kataloğuna dahil etmek veya bir kütüphanenin web sitesinde erişilebilir kılmak için değerlendirmek
- Eklenecek malzemeler için kullanıcıların önerilerini yanıtlamak
- Geri çekilecek, depolanacak, korunacak, değiştirilecek, sayısallaştırılacak veya iptal edilecek malzemeleri seçme
- Dijital bir depoya dahil edilmek üzere materyallerin belirlenmesi ve talep edilmesi
- Onay planını tasarlamak
- Kullanıcı odaklı bir satın alma planı tasarlamak [17].

Johson seçim sürecini 4 adımlı bir işlem düşünmüştür;

- (1) Konunun tanımlanması
- (2) Değerlendirme (seçmeye değer madde?) ve değerlendirme (koleksiyon için uygun mu?)
- (3) Satın alma kararı
- (4) Sipariş hazırlama ve bazen yerleştirme [18].

Seçim, derme yönetiminin ve derme geliştirmenin en önemli unsuru olarak görülebilir. Çünkü seçim kütüphaneye eklenmesi gerekli kaynakların belirlenmesidir ve hizmet verdiği kitle için ve yeterli düzeyde kaynağı olmayan kütüphane kullanıcı çekemez. Seçilecek kaynaklar belirlerken seçim kriterlerinin yanında kütüphanenin amaç ve hedefleri doğrultusunda seçim politikası da oluşturulması gereklidir. ‘‘Seçim süreci, seçim politikasının uygulamaya konulmasıdır. Seçim politikası derme geliştirme politikasının bir parçasıdır. Tek başına seçim politikasına sahip olan kütüphanelerde derme geliştirmeye bütüncül bir yaklaşım yoktur. Seçim işlemlerini dile getiren politika yönergelerinde, seçimden kimin sorumlu olduğu, seçimin örgütlenme biçimi, hangi öncelik sırasıyla ve hangi kaynaklarla yapılacağı bildirilmelidir. Sonuçta, seçimi kimin yapacağı, hangi stratejilerin ve hangi aşamaların izleneceği açıkça ortaya konulmalıdır [19].

ARAŞTIRMA

Araştırma Karabük Üniversitesi Kütüphanesinde yürütülmüştür. Karabük Üniversitesinin merkez ve birim kütüphaneleri dahil tüm koleksiyonlarda mevcut kitap dermesi Dewey Onlu Sınıflama Sistemine göre listelenmiş ve ödünç alınma sayıları yazılmıştır.

Karabük Üniversitesi 2007 yılında kurulmuş olup eğitim ve hukuk fakülteleri hariç çoğu fakülte bulunmaktadır. Bu yönü ile üniversite kütüphanesi araştırma yapmak için uygun olarak nitelendirilebilir. Karabük Üniversitesi Kütüphanelerinde 2021 sonu itibari ile 59.045 kitap bulunmaktadır.

Karabük Üniversitesi Kütüphanelerinden 2008-2021 arası mevcut kitaplar ve kullanıcılar tarafından ödünç alınma sayıları listelenmiştir. Katalogun Dewey Onlu Sınıflama Sistemine göre mevcut ve ödünç alınma sayılarına bakacak olursak;

Numara	Sınıflama Cetvelleri	Ödünç Alınma Oranı	Kitapların Kaçının Ödünç Alındığı	Kitap Sayısı
000	Genel Konular	86	1016	1170
010	Bibliyografya	10	9	86
020	Kütüphane ve bilgilendirme bilimleri	25	17	66
030	Genel ansiklopedik eserler	7	16	210
050	Genel süreli yayınlar ve dizinleri	5	1	17
060	Genel kuruluşlar ve müzecilik	36	9	25
070	Belgesel ortamlar, eğitsel ortamlar, haber ortamları; gazetecilik; yayıncılık	42	42	99
080	Genel koleksiyonlar	54	17	31
090	Elyazmaları, nadir eserler, diğer nadir basılı malzemeler		0	1
100	Felsefe, parapsikoloji ve okkültizm, psikoloji	41	139	338
110	Metafizik (Spekülatif felsefe)	58	44	75
120	Epistemoloji, nedensellik, insanlık	58	56	95
130	Normal üstü (paranormal) olaylar	87	43	49

**2. Uluslararası Lisansüstü Çalışmalar Kongresi / 2nd International Graduate Studies Congress
(IGSCONG'22)**

140	Belirli felsefi okullar ve bakış açıları	62	33	53
150	Psikoloji	90	981	1080
160	Mantık	43	13	30
170	Etik (Ahlak felsefesi)	65	78	120
180	Antik, ortaçağ, Doğu felsefesi	72	184	255
190	Modern Batı felsefesi	61	185	302
200	Din	64	59	91
210	Doğal (doğaya dayanan) dinbilim	51	14	27
220	Kutsal Kitap		6	8
230	Hıristiyan dinbilimi Hıristiyan öğretisel dinbilimi	71	15	21
240	Hıristiyan ahlakı ve ibadet dinbilimi		3	8
250	Yerel Hıristiyan kilisesi ve Hıristiyan dini tarikatları		3	5
260	Hıristiyan sosyal ve kiliseye ait dinbilimi	63	14	22
270	Örgütlü Hıristiyan kilisesini tarihi, coğrafi, kişilere göre ele alış (Kilise tarihi)		1	4
280	Hıristiyan kilisesinin tarikatları ve mezhepleri		4	10
290	Karşılaştırmalı din ve Hıristiyanlık dışındaki dinler	43	2176	5036
300	Toplum bilimleri	62	1317	2094
310	Genel istatistikler	39	9	23
320	Siyasal bilimler (Siyaset ve yönetim)	70	1302	1849
330	Ekonomi	62	1095	1758
340	Hukuk	50	497	981
350	Kamu yönetimi ve askerlik bilimi	60	235	386
360	Toplumsal sorunlar ve hizmetler; dernekler	60	317	613
370	Eğitim	64	548	852
380	Ticaret, iletişim, taşımacılık	35	67	191
390	Gelenekler, Görgü, Halkbilim	64	422	659
400	Dil ve dilbilim	64	62	96
410	Türk dili	47	326	680
420	İngilizce ve Eski İngilizce (Anglosakson)	12	291	2316
430	Cermen (Teutonik) dilleri Almanca	50	7	14
440	Roman dilleri Fransızca		0	2
450	İtalyan, Rumen, Reto-Rumen dilleri		1	1
460	İspanyol ve Portekiz dilleri		1	2
470	İtalik diller Latince		4	5
480	Helenik diller Klasik Yunanca		1	3
490	Diğer Diller Gelenekler, görgü kuralları, halkbilim	25	33	129
500	Doğa bilimleri ve matematik	50	89	175
510	Matematik	91	682	743
520	Astronomi ve ilgili bilimler	62	54	86
530	Fizik	87	561	639
540	Kimya ve ilgili bilimler	86	313	361
550	Yer bilimleri	85	114	134
560	Paleontoloji Paleozooloji		2	6
570	Yaşam bilimleri	80	180	224

**2. Uluslararası Lisansüstü Çalışmalar Kongresi / 2nd International Graduate Studies Congress
(IGSCONG'22)**

580	Bitki bilimleri (botanik bilimler)	68	34	50
590	Zooloji bilimleri (Hayvan bilimleri)	47	16	34
600	Teknoloji (Uygulamalı bilimler)	83	75	90
610	Tıp bilimleri Tıp	50	888	1768
620	Mühendislik ve ilgili işler	79	2433	3071
630	Tarım ve ilgili teknolojiler	25	28	112
640	Ev Ekonomisi ve aile yaşamı	35	144	319
650	Yönetim ve yardımcı hizmetler	75	1516	2013
660	Kimya mühendisliği ve ilgili teknolojiler	64	149	231
670	İmalat	71	222	309
680	Belirli kullanımları olan ürünlerin imalatı	35	38	106
690	Binalar	64	192	299
700	Sanatlar Güzel ve dekoratif sanatlar	70	334	471
710	Kent ve peyzaj sanatları	50	71	141
720	Mimarlık	75	737	982
730	Plastik sanatlar	59	79	132
740	Çizgi sanatları ve dekoratif (bezeme) sanatlar	59	157	264
750	Resim sanatı ve resimler	66	163	244
760	Grafik sanatlar Baskı işleri ve baskılar	31	6	19
770	Fotoğrafçılık ve fotoğraflar	54	47	86
780	Müzik	30	137	443
790	Dinlence, eğlence ve gösteri sanatları	59	217	365
800	Edebiyat ve retorik (güzel anlatım sanatı)	71	481	669
810	Türkçe edebiyat	74	4981	6725
820	İngilizce ve Eski İngilizce (Anglosakson) edebiyat	53	3984	7424
830	Cermen (Teutonik) diller edebiyatı Almanca edebiyat	84	357	421
840	Latin kökenli dillerin edebiyatı Fransızca edebiyat	86	456	525
850	İtalyanca, Rumence, Reto-Rumen dillerin edebiyatı	82	101	122
860	İspanyol ve Portekiz dilleri edebiyatı	93	155	165
870	İtalik diller edebiyatı Latince edebiyat	46	7	15
880	Helenik diller edebiyatı Klasik Yunan edebiyatı	70	41	58
890	Diğer dillerin edebiyatı	74	768	1027
900	Coğrafya, tarih ve yardımcı disiplinler	69	247	354
910	Coğrafya ve seyahat	63	305	478
920	Biyografi, şecere, nişanlar (insignia)	40	404	996
930	Yaklaşık 499'a kadar Eskiçağ tarihi	65	208	316
940	Genel Avrupa Tarihi Batı Avrupa	73	227	309
950	Genel Asya Tarihi Doğu Uzakdoğu	51	1915	3709
960	Genel Afrika tarihi	45	9	20
970	Genel Kuzey Amerika Tarihi	34	8	23
980	Genel Güney Amerika tarihi		4	4
990	Dünyanın diğer bölümlerinin ve yeryüzü dışındaki dünyaların tarihi Pasifik Okyanusu adaları		1	1

Tabloda yüzde 70'den fazla ödünç alınmış kitapların dewey onlu sınıflama sistemi tablolarına göre bakacak olursak; (000) Genel Konular;(130) Normal üstü (paranormal) olaylar;

(160) Psikoloji; (170) Etik (Ahlak felsefesi); (180) Antik, orta çağ, Doğu felsefesi; (230) Hıristiyan dinbilimi Hıristiyan öğretisel dinbilimi; (320) Siyasal bilimler (Siyaset ve yönetim); (510) Matematik; (530) Fizik; (540) Kimya ve ilgili bilimler; (550) Yer bilimleri; (570) Yaşam bilimleri; (600) Teknoloji (Uygulamalı bilimler); (620) Mühendislik ve ilgili işler; (670) İmalat; (700) Sanatlar Güzel ve dekoratif sanatlar; (720) Mimarlık; (800) Edebiyat ve retorik (güzel anlatım sanatı); (810) Türkçe edebiyat; (830) Cermen (Teutonik) diller edebiyatı Almanca edebiyat; (840) Latin kökenli dillerin edebiyatı Fransızca edebiyat; (850) İtalyanca, Rumence, Reto-Rumen dillerin edebiyatı; (860) İspanyol ve Portekiz dilleri edebiyatı; (880) Helenik diller edebiyatı Klasik Yunan edebiyatı; (890) Diğer dillerin edebiyatı; (940) Genel Avrupa Tarihi Batı Avrupa

Yüzde 50-70 arası ödünç alınmış kitaplara bakacak olursak; (080) Genel koleksiyonlar; (110) Metafizik (Spekülatif felsefe); (120) Epistemoloji, nedensellik, insanlık; (140) Belirli felsefi okullar ve bakış açıları; (170) Etik (Ahlak felsefesi); (190) Modern Batı felsefesi; (200) Din (210) Doğal (doğaya dayanan) dinbilim; (230) Hıristiyan dinbilimi Hıristiyan öğretisel dinbilimi; (260) Hıristiyan sosyal ve kiliseye ait dinbilimi; (300) Toplum bilimleri; (330) Ekonomi; (340) Hukuk; (350) Kamu yönetimi ve askerlik bilimi; (360) Toplumsal sorunlar ve hizmetler, dernekler; (370) Eğitim (390) Gelenekler, Görgü, Halkbilim; (400) Dil ve dilbilim; (430) Cermen (Teutonik) dilleri Almanca; (500) Doğa bilimleri ve matematik; (520) Astronomi ve ilgili bilimler; (580) Bitki bilimleri (botanik bilimler); (610) Tıp bilimleri; (660) Kimya mühendisliği ve ilgili teknolojiler; (690) Binalar; (710) Kent ve peyzaj sanatları; (730) Plastik sanatlar (740) Çizgi sanatları ve dekoratif (bezeme) sanatlar; (750) Resim sanatı ve resimler; (770) Fotoğrafçılık ve fotoğraflar; (790) Dinlence, eğlence ve gösteri sanatları; (820) İngilizce ve Eski İngilizce (Anglosakson) edebiyat; (900) Coğrafya, tarih ve yardımcı disiplinler; (910) Coğrafya ve seyahat; (930) Yaklaşık 499'a kadar Eskiçağ tarihi; (950) Genel Asya Tarihi Doğu Uzakdoğu;

Kütüphanede 2021 yılına kadar ödünç alınmış toplam 36.050 kitap olduğunu ve kütüphanedeki toplam kitap sayısının da 59.266 olarak görmekteyiz. Ödünç alınma oranının da yüzde 60 olarak tespit edilmiştir.

SONUÇ

Derme geliştirme üniversitesi kütüphaneleri için önem kazanmış bir konudur. Üniversite kütüphanelerin için derme geliştirme önemli olmasına rağmen çoğu üniversite kütüphanesi için derme geliştirme karmaşık bir iştir. Derme geliştirme, açıkça tanımlanmış ve açıklanmış bir standart, talimat, politika ve program üzerinden yürütmesi gereklidir.

Üniversite kütüphaneleri, kütüphane koleksiyonunu geliştirmek amacıyla uyguladığı derme geliştirme sürecinde uygun kaynak seçimi yaparken öncelikle mevcut dermelerini göz önünde bulundurmalarıdır. Üniversite kütüphanelerinin mevcut dermeleri, seçim politikaları için bir ölçüttür. Ödünç alınmış ve ödünç alınmamış kitaplar ile ilgili içerik analizleri yapmak kütüphane için yararlı olabilir. Ödünç alınma oranı yüksek olan ilgili konulardaki kitapların, kullanıcılar tarafından aktif olarak kullanıldığı anlamına gelir. Bu konudaki materyallerin sık sık izlenmesi ve destek verilmesi önemlidir.

Ödünç alınmamış kitapların belli bir süreden sonra dermeden çıkarılması da kullanıcı ve kütüphane için yararlıdır. Çünkü yeni bir kullanıcı için diğer kullanıcılar tarafından ödünç alınmamış bir kitap yararlı olmayabilir ve büyük kitap dermeleri içerisinden ödünç alınmamış o kitap kullanıcıya zaman kaybettirebilir. Kütüphane içinse dermenin rahatlamasına, ilgili kitap ile ilgili işlemler ve yer sıkıntısı gibi nedenler sıralanabilir.

Koleksiyonlar değerlendirilirken kitap sayıları fazla olmasını veya niceliksel verilerden daha çok kullanıcı için yararlı ve işlevsel olabilecek kitapları dermelerine dahil etmeleri gerekir. Koleksiyon geliştirmenin temel işlevleri; materyallerin seçimi, öğretim üyeleriyle iletişimin

kurulması, dermenin yönetimi ve korunması, bütçe denetimi ve dermenin yorumunun yapılması gerekir. Materyal seçimimde konu alanları ile ilgili fakülte veya bölüm ile irtibat halinde olunması önemlidir. Politika ve programların, çeşitli fakülteleri temsil eden bir kurul veya bir grup öğretim üyesi tarafından formüle edilmesi zorunlu tutulması gereklidir.

KAYNAKLAR

- [1] Gökkurt Demirtel, S. Ö. (2019). Derme Geliştirme. Derme Geliştirme Dersi Konu 1. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Ankara. Erişim adresi: https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/256/mod_resource/content/2/Derme%20Y%C3%B6netimine%20Giri%C5%9F.pdf
- [2] Achia, U. S., Veronica, A. C., Rebecca, A. (2019). Application of Collection Development Policies in documenting Religious Conflict without sustaining Resentment in Nigerian Universities. Paper presented at: IFLA WLIC 2019 - Athens, Greece - Libraries: dialogue for change in Session 83 - Religions: Libraries and Dialogue Special Interest Group (SIG RELINDIAL). Erişim adresi: <http://library.ifla.org/id/eprint/2520/1/083-uganneya-en.pdf>
- [3] Association of College & Research Libraries [ACRL]. (2018). Standards for Libraries in Higher Education. Erişim adresi: <http://www.ala.org/acrl/sites/ala.org.acrl/files/content/standards/slhe.pdf>
- [4] Lynch, B. (1987). Standards for University Libraries. IFLA Journal, 13 (2), 120-125.
- [5] Fenerci, T. (2003). Kütüphanecilik ve disiplinlerarası niteliği. Türk Kütüphaneciliği, 17(3), 283-293. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/273/267>
- [6] Vignau, B. S. S., Quesada, I. L. P. (2006). Collection Development in a digital environment: an imperative for information organizations in the twenty-first century. Collection Building, 25 (4), s. 139-144. Erişim adresi: <https://doi.org/0.1108/01604950610706005>
- [7] Filson, C. K. (2018). Comparative study of collection management practices of academic libraries. Library Management, 39 (1/2), s. 66-77). Erişim adresi: <https://doi.org/0.1108/LM-12-2016-0096>
- [8] Ameen, K. (2006). From acquisitions to collection management: mere semantics or an expanded framework for libraries? Collection Building, 25 (2), s. 56-60. Erişim adresi: <https://doi.org/0.1108/01604950610658865>
- [9] Evans, G. E. ve Saponaro, M. Z. (2012). Collection management basics. 6nd. ed. Santa Barbara, California : Libraries Unlimited, an imprint of ABC-CLIO, LLC.
- [10] Blagden, John. 1980. Do We Really Need Libraries? New York: Saur.
- [11] Alkan, Nazlı. (1992). Üniversite Kütüphanesi Sisteminde Kütüphaneci-Kullanıcı Etkileşimi. Türk Kütüphaneciliği, 6(3), 133-141. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1259/1253>
- [12] Karakaş, S. (1999). Üniversite Kütüphanesi Kullanıcılarının Beklentileri ve Kullanıcı Tatmini. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 39 (1/2), s. 57-66. Erişim adresi: <http://dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/4993/4888>
- [13] Kim, Jong-Ae. (2017). User Perception and Use of the Academic Library: A Correlation Analysis. The Journal of Academic Librarianship, 43(3), 209-215. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2017.03.002>
- [14] Odlis (Dictionary for Library and information science), (2022). Erişim adresi: <https://www.abc-clio.com/>

- [15] Lane, D. O. (1968). The Selection of Academic Library Materials, A Literature Survey. *College & Research Libraries*, 29(5). Erişim adresi: https://doi.org/10.5860/crl_29_05_364
- [16] Pathak, A. K. (2017). Impact of Information Technology on the Collection Development in University Libraries of Assam: A Study. Doctoral Thesis, Department of Library and Information Science Gauhati University, Guwahati, Assam, India. Erişim adresi: <http://shodhganga.inflibnet.ac.in:8080/jspui/handle/10603/180648>
- [17] Johnson, P. (2014). *Fundamentals of Clection Development and Management*. 3rd ed. Chicago: American Library Association.
- [18] Karataş, M. (2002). Ankara Üniversitesi Fakülte Kütüphanelerinde Derme Geliştirme Çalışmaları. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Erişim adresi: <https://doi.org/10.1177/034003528701300207>